

VICTOR FRIS

1877 - 1925

HISTORICUS

ARCHIVARIS - PALEOGRAAF

Door Gaston IMBO.

1. FAMILIE

Victor, Ivan, Charles, Isidore, René Fris werd geboren te Geraardsbergen op 18 februari 1877, als zoon van René (o 02.12.1842) en van Francisca Plogone (o 1845), die een kruidenierswinkel en een handeltje in tabak en sigaren (in die tijd een Geraardsbergse specialiteit) uitbaatten in de Grotestraat nr. 47.

Victor's zuster Irena, was gehuwd met Frans Van Coetsem. Hun zoon Auguste (o 1890) en zijn echtgenote zijn beiden jong gestorven, zodat hun enig kind **Frans Van Coetsem** (o 1919) als weesjongen opgevoed werd bij zijn ongehuwde oom, schoenmaker Clement Van Coetsem, die een winkel van tabak en sigaren openhield in het vroegere huis René Fris. Deze Frans Van Coetsem werd in 1957 docent en in 1961 professor Neerlandistiek aan de katholieke universiteit van Leuven.

De ouders van Victor Fris waren overtuigde liberalen en stuurden daarom hun zoon in 1889, na de rampzalige en gemene schoolstrijd tegen "de scholen zonder God", nog liever naar het atheneum in Gent dan naar het in die tijd nogal fanatieke ultramontaanse bisschoppelijke college van Geraardsbergen. (in 1886 terug in het oude minienklooster, onstabiliteit zodat de principaals elkaar snel opvolgden, ruzie met de Jozefieten...).

2. STUDIES

In 1895 schreef Victor Fris zich in als student aan de toenmaals volledig verfranste rijksuniversiteit te Gent, faculteit Letteren en Wijsbegeerte. Hij was een schitterende en enthousiaste leerling van de vermaarde professoren Paul Frédéricq (1850-1920) (1) en Henri Pirenne (1862-1935) (2)

(1) **Paul Frédéricq** (o Gent 16.08.1850, + Gent 30.03.1921), hoogleraar R.U.G., Nederlandse literatuur en nationale geschiedenis 1883, 1891-1895: liberaal lid van de Gentse gemeenteraad. Verzette zich tegen de vernederlandsing van de universiteit. Op 18.03.1916, samen met Pirenne door de Duitsers opgepakt. In januari 1919 eerste naoorlogse rector van de Gentse universiteit. De officiële ideoloog van het liberaal flaminganisme.

(2) **Henri Pirenne** (o Verviers 23.12.1862, + Ukkel 24.10.1935). Hoogleraar Gent 1886-1930: geschiedenis van België. Schreef de prestigieuze 7-delige "Histoire de Belgique". Verdediger van het Belgisch nationalisme. Verzet tegen vernederlandsing R.U.G. In 1916 weggevoerde naar Duitsland. Rector R.U.G. 1919-1921.

Paul Frédéricq was praktiserend protestant, vrijzinnig en vlaamsgezind. Hij doceerde er o.a. geschiedenis van de Vlaamse letterkunde, met oefeningen, vergelijkende geschiedenis van de Germaanse letterkenden en van de Romaanse letterkenden, politieke geschiedenis van België (moderne tijden) en praktische oefeningen van historische kritiek.

Henri Pirenne was katholiek en belgicist. Bij hem volgde V. Fris de cursussen geschiedenis van België, geschiedenis der middeleeuwen, instellingen der middeleeuwen, oefeningen in de geschiedenis der middeleeuwen, diplomatieke geschiedenis der middeleeuwen, historische kritiek toegepast op de middeleeuwen.

Beide eminente professoren hebben hun stempel op Fris gedrukt; voor Frédéricq: vrijzinnigheid, verdraagzaamheid, onverpoosd en hard werken; voor Pirenne: het belgicisme, het methodisch speuren naar echte bronnen, het kritisch onderzoek.

Van beide hoogsstaande en rechtlijnige professoren had V. Fris een grote bewondering, verering zelfs.

Wegens hun verzet tegen de oprichting van een Vlaamse universiteit te Gent met Duitse hulp en onder Duitse druk (de zgn. Von Bissing-universiteit) werden beiden, in maart 1916, naar Duitsland gedeporteerd. Na de oorlog (1919) wijdde V. Fris een huldeboek aan zijn beide vereerde leermeesters: "**Les deux historiens nationaux exilés pour leur patriotisme, Paul Frédéricq et Henri Pirenne**" (Gent 1919)

In juli 1899 promoveerde Fris, onder leiding van Pirenne tot **doctor in Letteren en Wijsbegeerte**, met de grootste onderscheiding. Zijn **proefschrift** was getiteld "**Esquisse de la situation économique en Flandre au milieu du XVme siècle**". In 1900 publiceerde hij er te Gent een Nederlandse vertaling van: "**Schets van den economischen toestand van Vlaanderen in het midden van de XVde eeuw**", meteen zijn eerste publicatie in boekvorm.

In november 1900 behaalde hij te Brussel, vóór een speciale jury van deskundige professoren, het diploma van **archivaris-paleograaf**.

In 1901 werd Fris bekroond als **laureaat van de interuniversitaire wedstrijd voor historici van de Belgische universiteiten**.

In 1908 werd zijn thesis "**Essai d'une analyse des 'Commentarié sive Anális rerum Flandricarum' de Jacques de Meyeré**" bekroond en uitgegeven.

3. MEDEWERKER AAN GELEERDE TIJDSCHRIFTEN.

In 1898 reeds schreef V. Fris, nog student aan de rijksuniversiteit te Gent, een bijdrage "**Ontleding van drie Vlaamsche kronijken**" voor de **Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent**. In 1900 werd hij werkend lid van deze selecte maatschappij, samen met o.a. professor P. Bergmans, archivaris V. Van Der Haeghen en kanunnik G. Van Der Gheyn; vanaf 15 december 1908 werd hij er de dynamische secretaris.

Jaarlijks schreef hij één of meer goed doordachte, stevig gebaseerde en briljant geschreven artikelen, de vrucht van moeizame en tijdrovende opzoeken, voor de "Handelingen" of voor het "Bulletin" van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde van Gent (o.a. over de opstand der Gentenaars tegen Filips de Goede, over de Gulden-Sporenslag, over Gent in de 15de eeuw, over de Burgondische kronieken, over de Gentse kopstukken der beeldstormerij, over Jan van Gent, over het Gentse patriciaat, over de slag bij Gavere in 1453, over de kronieken van Jan De Meyere en Marnens Van Vaernewijck, nota's over Ename, Laus Gandae...).

In het "**Bulletin de l'Académie Royale de Belgique, section Lettres**" publiceerde hij in de jaren 1900, 1901, 1910 en 1921.

Sporadisch werkte hij nog mee voor de "**Annales de la fédération d'histoire et d'archéologie de Belgique**", de "**Revue de Belgique**", "**de Annales de l'academie Roy-**

ale d'archéologie", het "tijdschrift van het Willemsfonds", "De Vlaamsche Gids" en "Volkskunde". In totaal dertien tijdschriften met circa 90 artikels, soms zeer uitvoerige. Daarenboven publiceerde hij welgeteld 97 biografieën van illustere mannen, voornamelijk Gentenaars, in de "Biographie Nationale". Ze verschenen tussen 1901 en 1930 in de delen XVI tot XXV.

Hij richtte er de schijnwerper op de Geraardsbergenaren: Aug. De Portemont. J.B. Rappé, Antoine Saligo, Charles Saligo, René Spitaels.

Sommige van zijn bijdragen in de "Biographie Nationale" zijn zeer uitgebreid. Zo beslaat zijn studie over **Sanderus** niet minder dan 50 kolommen (deel XXI, 1911-1913, kolommen 317 t.e.m. 367) en over **Robrecht III van Bethune**, 18 kolommen (deel XVII, 1905, kolommen 445 t.e.m. 463).

4. LERAAR, STADSARCHIVARIS, DOCENT, GEWOON HOOG-LERAAR.

In 1900 begon V. Fris zijn loopbaan als gewoon **atheneumleraar**. Het was een loopbaan die niet altijd over rozen liep.

Na enkele maanden als **geschiedenisleraar** gefungeerd te hebben te **Verviers** (sept. 1899 - juni 1901) werd hij op 1 oktober 1901 naar **Oostende** overgeplaatst. Hij bleef er tot 19 december 1903. Op deze 19 december 1903 vatte hij zijn opdracht aan als geschiedenisleraar aan het **atheneum te Gent** (1903-april 1919). Hij zal die ondankbare taak zestien jaar volhouden. Een van zijn leerlingen uit die tijd, de latere professor sterrekunde **Marcel Minnaert** (3) vertelt, in een gesprek met Joos Florquin (opgenomen in "Ten huize van..." deel 7, blz. 285) dat Fris, benevens zijn geliefkoosde geschiedenis, ook de verafschuwde aardrijkskunde moest doceren: "Zo moest de **ongelukkige Fris** ook de beginselen der sterrenkunde onderwijzen, een stof waar hij niets van kende. Als jongen wist ik er al meer van dan hij, maar verder was hij goed **in zijn vak**".

Het ongeluk van Fris in deze atheneumjaren, was niet alleen te wijten aan dat gedeelte van een leeropdracht dat buiten zijn specialisatie viel. Veel meer zullen de dagelijkse wrijvingen met enkele collega's, hyper-vlaamsgezind en radicaal anti-Belgisch, zijn dagen vergald hebben. Hyppoliet Meert (o Aalst 1865 - + Middelburg 1924), René De Clercq (o Deerlijk 1877 - +Utrecht 1932), om er maar twee te noemen, ageerden onverpoosd voor een vlaamse universiteit te Gent en voor zelfstandigheid van Vlaanderen. Fris was veel gematigder op dit gebied, alhoewel hij tijdens zijn studentenjaren 1897-1898, toch voorzitter geweest was van " **'t Zal wel gaan**" (4) de Gentse vrijzinnige en vlaamsgezinde studentenbond.

Fris was in de eerste plaats vrijzinnig en liberaal; de vlaamsgezindheid, en dan nog gematigd, kwam op de tweede plaats.

(3) **Marcel Minnaert** (o Brugge 12.02.1893 - + Utrecht 26.10.1970) Natuur- en Sterrenkundige. Radicaal Vlaamsgezind, anti-Belgische activist. Doceerde van oktober 1916 tot september 1918 aan de vernederlandste Gentse Von Bissing-universiteit. Week in november 1918 uit naar Nederland. Werd hoogleraar aan de universiteit van Utrecht en directeur van de Sterrenwacht aldaar. Schreef in 1935 een befaamd standaardwerk: "De natuurkunde van 't vrije veld" 3 delen, resp. 408, 354 en 322 pagina's. (N.V.W. Thieme, Zutphen).

(4) " **'t Zal wel gaan**" naar het Franse republikeins straatlied "ça òu, ça vie". Gentse vlaamsgezinde en vrijzinnige studentenvereniging. Opgericht op 21.02.1852. Doel: voeren van vlaamsgezinde actie, beoefening der Nederlandse taal en letterkunde. Verbonden met het Willemsfonds. Organiseerde in 1896 een referendum om de al of niet vernederlandsing der universiteit. Advokaat Julius Vuylsteke (1836-1903) was de stichter van " 't Zal..." en bleef vele jaren bezieler en leider. (R. Willemijns in "Encyclopedie der Vlaamse beweging" deel 2 pag. 1692.

Dat Fris zo maar niet op zijn kop liet zitten in de talloze discussies blijkt heel duidelijk uit een korte passage uit zijn in - memoriam - artikel uit 1925 verschenen in de "Annales de la Société d' histoire et d' archeologie": "... son ardeur bibliquense qui s' inspirait de l' ardent amour de la vérité en fit aussitôt un intrépide jouteur et un redoutable adversaire pour ceux qui ne participaient pas ses idées. (5)

Als **paleograaf** werd hij geboeid door de onontgonnen archieven die een goudmijn waren voor de historicus, op zoek naar de bronnen voor de **geschiedenis van Vlaanderen**. Men kan zonder overdrijving stellen dat Fris hier de baanbreker was die de volgende generaties heeft gewezen op de onuitputtelijke rijkdom en de onontbeerlijke studie van de oude charters, rekeningen en registers.

Al zijn vrije tijd offerde hij op om die studie en men heeft slechts de lijst van zijn schitterende publicaties te overlopen, en dit te stellen naast zijn hard labeur in vele geleerde verenigingen, en naast zijn verschillende leeropdrachten om te beseffen dat hij **zijn gezondheid ondermijnde**.

In 1910 werd hij door de "**Koninklijke Commissie voor Geschiedenis**" belast met paleografische opzoekingen in de archieven der nationale bibliotheken van Rijsel en St. Omer, met het oog op de uitgave der "**Flandriae generosa**" (zie verslag in het "Bulletin de la Commission royale d' histoire, LXXIX, 1910).

In 1913, na dat hij als secretaris-generaal het "**Congrès belge d' histoire et d' archeologie**" tot in de puntjes had voorbereid en tevens met zeldzame bevoegdheid geleid had, werd hij, overspannen en zelfs **zwaar ziek**, bij zo ver dat hij de verslagen van deze wetenschappelijke vergaderingen niet kon op punt stellen zodat ze niet konden gepubliceerd worden.

Fris bleef, op papier, titularis voor het vak geschiedenis aan het atheneum te Gent, maar, vanaf het jaar 1917, had hij elke activiteit als lesgever gestopt. Hij was immers door de **stad Gent** benoemd als **archivaris** van de stad, als opvolger van de overleden **Victor Van der Haeghen**.

Tijdens de eerste wereldoorlog liet een achterdochtige bezetter met veel tegenzin de activiteiten toe van de Belgisch-gezinde "**Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde van Gent**". Secretaris Fris kon echter steeds op spitsvondige wijze de Duitse controle omzeilen en de maandelijkse vergaderingen gingen door dank zij de "ogenschijnlijke onschuldige" onderwerpen door Fris op de agenda geplaatst, maar die dan in werkelijkheid zwaar geladen waren van de diepe gehechtheid aan de nationale instellingen en de vroegere duur bevochten vrijheden.

Op 20 maart 1918 richtten voorzitter Van den Gheyn en secretaris V. Fris, in naam van deze maatschappij een vlammende protestbrief aan het Gentse stadsbestuur tegen de "Raad van Vlaanderen" (6). Ze traden volmondig de eerder door het stadsbestuur getroffen veroordeling van de "Raad van Vlaanderen" bij.

(5) "... zijn strijdlustige ijver, geïnspireerd door een vurige waarheidsliefde, maakte van hem dadelijk een onverschrokken tegenstrever voor hen die zijn ideeën niet deelden.

(6) "**Raad van Vlaanderen**". De eerste Raad van Vlaanderen werd gesticht op 04.02.1917, en telde 46 leden, uitgebreid tot 81 leden in de loop van 1917. Wegens allerlei onenigheden onder de leden werd deze "Raad" ontbonden op 22.12.1917. (Op 6 mei 1917 was Emiel van Bockstaele chirurg uit Geraardsbergen en hoogleraar aan de gentse Von Bissing-universiteit, lid geworden, noodgedwongen).

Begin 1918 kreeg de "**tweede Raad**" gestalte. Hij telde 93 leden. De nadruk werd gelegd op de **eis tot politieke zelfstandigheid van Vlaanderen**. De Duitsers namen een afwachtende houding aan. Deze tweede Raad van Vlaanderen kwam er na **volksraadplegingen** o.a. te Gent op 27.01.1918. (encyclopedie van de Vlaamse beweging, deel II, p. 1275-1278).

Een paar zinsneden uit deze protestbrief ter illustratie:

"... défendre la grandeur et la gloire de la Belgique toute unie..."

" C' est mûs par le désir d' assurer à notre ville et à province la place qui dans un royaume ami et indivisé elles peuvent légitimement révéndiquer... "

"... l'inebranlable attachement qui nous lie à la patrie belge... "

"... Prétendre isoler cette Flandre... c'est compromettre son avenir plein d'espérance".

"... en séance du 28 janvier dernier, vous dénonciezaves une mâle et unanime énergie les traiteuses menées qui, au mépris de l' histoire usurpa le titre de "Raad van Vlaanderen" (7) (opgenomen in het "Bulletin de la Société d'histoire en d'archéologie de Gand, 1920, pag. 47,48).

Hij was van 1 oktober 1912 tot 31 oktober 1919 verbonden aan de stedelijke normaalschool voor onderwijzers te Gent.

Op 19 maart 1919 benoemde het Gentse stadsbestuur V. Fris tot leraar geschiedenis aan het Karel de Kerckhove-instituut (de lagere hoofdschool voor juffrouwen of lagere normaalschool voor meisjes) te Gent. (De Seyn schrijft verkeerdelijk: rijksnormaalschool te Gent).

Een koninklijk besluit van 28 april 1919 benoemde hem tot **docent aan de rijksuniversiteit te Gent**, met als leeropdracht de paleografie der middeleeuwen. Het jaar daarop (K.B. dd. 31 augustus 1920) werd hij **gewoon hoogleraar aan de faculteit Letteren en Wijsbegeerte** belast met de cursussen diplomatiek der middeleeuwen, praktische oefeningen over de geschiedenis (partim) en historische kritiek met toepassing op een tijdperk van de geschiedenis (partim), (deze laatste cursus te doceren in het Nederlands in opvolging van overleden Paul Frédéricq).

5. VAN EYCK EN HET LAM GODS.

Op 4 oktober 1920 hield de stad Gent een grandioze Van Eyck-dag ter gelegenheid van de terugkeer van het volledige Lam-Gods-retabel naar de St. Baafskathedraal. Het was Victor Fris die de terugkeer voorbereidde op verzoek van zijn vriend kanunnik Van den Gheyn, "de redder van het Lam Gods". Alhoewel geen kunstcriticus had Fris reeds een drietal baanbrekende artikels geschreven over de gebroeders Van Eyck en het Lam Gods:

- "Bibliographie des Van Eyck " in B.M.O.G., XIV, 1906.

- "Een treurige bladzijde in de Gentsche Kunstgeschiedenis"

in B.M.O.G. XIX, 1911.

- "La paternité du rétable de l'Agneau Mystique", in "Revue de Belgique", 1913.

In 1921 publiceerde hij bij uitgeverij Lecture te Antwerpen, een kroniek van de altaartafel: "De Aanbidding van het Lam Gods en Gebroeders Van Eyck", 114 pagina's.

In hetzelfde jaar 1921 had hij een uitvoerig franstalig verslag geschreven over de Gentse Van Eyck-feesten: "Les journées Van Eyck", uitgegeven door het Gentse stadsbestuur en nu nog uitsluitend in enkele bibliotheken te vinden.

(7) "... de grootheid en de glorie van het verenigd België verdedigen... "

"... gedreven door het verlangen aan onze stad en aan onze provincie de plaats te verzekeren in een één en onverdeeld koninkrijk, mogen ze wettelijk eisen".

" de onverbreekbare band die ons aan het Belgisch vaderland bindt..."

" dit Vlaanderen isoleren... is zijn hoopvolle toekomst compromiteren..."

...in zitting van 28 januari II. hebt u met mannelijke en krachtige energie de bedrieglijke drijfveren aan de kaak gesteld die, met miskennis van de geschiedenis, de titel "Raad van Vlaanderen" usurpeerden.

6. EEN ONVERPOOSD SPEURDER, STUDENT, SCHRIJVER.

De werkkraft van Fris was fenomenaal. Zijn leeropdracht aan de universiteit was zwaar en toch vond hij nog de tijd, en de goesting, om archieven en oude documenten uit te pluizen, nieuwe gegevens te verzamelen, te ordenen, op te stellen en te publiceren.

"Fris was een begaafd en belezen historicus, die over een ongemeen arbeidsvermogen beschikte. Zijn vaak omvangrijke publicaties zijn de vrucht van een onverpoosde wetenschappelijke inspanning, waaraan hij alle uren opofferde die hem overbleven tussen zijn ambtsbezigheden als leraar in. Hij was goed onderlegd in de geschiedenis van het graafschap Vlaanderen, in het bijzonder in die van de stad Gent. Behalve door een reeks van bronnenstudies en door een bibliografie van de geschiedenis van Gent (1922), maakte hij zich vooral verdienstelijk door een vrij lijvige overzichtelijke geschiedenis van deze stad ("Histoire de Gand", Brussel 1913, herdruk 1930, 380 pag., 70 b.t. ill.)" (H. Van Wervike, in het "Liber memorialis", pag. 198).

Naast een twintigtal werken in boekvorm schreef V. Fris nog een kleine honderd deeglijke artikels (waarvan enkele zeer uitgebreid) in tijdschriften (vooral in het "Bulletin van de Maatschappij voor geschiedenis en Oudheidkunde van Gent, jn de "Handelingen" van deze maatschappij, in het "Bulletin de la Commission Royale d' histoire") en ook nog eens 97 bijdragen in de "Biographie Nationale". Daarenboven was hij vanaf 1897 lid, vanaf 1908 de onmisbare en toegewijde secretaris voor de "Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde" te Gent, werkend lid van de "Académie Royale d' Archeologie de Belgique" te Brussel, lid van het "Historisch genootschap" te Utrecht, lid van de "Maatschappij voor Nederlandse Letterkunde" te Leiden, lid van de "Commissie der archieven en oudheidkundige musea" van de stad Gent, lid van de "Commissie voor Monumenten en Stedenschoon" van gent. Verder was hij van 1904 tot 1906 lid van het algemeen bestuur van het "**Willemsfonds**" (8). Hij was medewerker aan het Gentse dagblad "**La Flandre libérale**"(9).

Hij schreef er enkele hoogstaande culturele bijdragen (zie Voordeckers: "Bijdragen tot de geschiedenis van de Gentse pers" p. 185).

Het Willemsfonds gaf een tijdschrift uit. V. Fris publiceerde er drie artikels in. Ook in "**De Vlaamse Gids**", gesticht in 1905 door Leon Fredericq en Max Rooses als tweemaandelijks cultureel tijdschrift met liberale strekking, publiceerde hij, tussen 1908 en 1914 vijf lezenswaardige bijdragen o.a. een "Korte schets der geschiedenis van Ninove" (1914, 16 blz), "De slag bij Gaver" (1909) en "Stropdragers" (1911).

Alles wat Fris schreef was de vrucht van minutieuze opzoekingen en enorme eruditie.

De Koninklijke Vlaamse Academie bekroonde in 1902 zijn boeken "De Slag bij Kortrijk" en "Vlaanderens vrijmaking in 1302".

In 1912 kende de Koninklijke Academie van België hem de vijfjaarlijkse geschiedenis-prijs prof. Bergmans toe voor zijn "**Geschiedenis van Geraardsbergen**" (1911), en in 1913 de prestigieuze De Keynprijs voor zijn "**Histoire de Gand**" (1912). Het eerste boek kreeg een anastatische heruitgave in 1976 en het tweede een herdruk in 1930.

(8) **Willemsfonds**: gesticht op 23.02.1851 te Gent. **Doel**: steunen van Nederlandse taal en letterkunde "ter versterking van de algemene nationale geest in België (artikel 1 der statuten). Evoluëerde vooral na 1875 (stichting van het Davidsfonds) in liberaal-vrijzinnige richting. Slechts 180 leden in 1860, maar ongeveer 2000 in 1900.

(9) "**La Flandre libérale**" werd gesticht in 1874, in 1959-1960 opgekocht door de neutrale krantengroep van Graaf De Launoit, samen met de liberale "Le Matin" uit Antwerpen. De Launoit verkocht ze in 1966 aan de maatschappij "Sobeledi". Gedrukt op de persen van "Le Soir". Eigenaar n.v. Rossel stopte de uitgave op 30 juni 1974. Einde van de laatste twee franstalige kranten in Vlaanderen. Prof. Dr Th. Luykx: "Evolutie van de Communicatiemedia" Brussel 1978, p. 524.

Als leraar, als voordrachtgever was Fris een graag gehoord spreker. Hij boeide niet alleen door zijn onderwerp, maar vooral door zijn manier van ontplooiën en uiteenzetten, door zijn vlotte afwisselende en genuanceerde dictie. Alles was steeds grondig voorbereid; slechts af en toe raadpleegde hij vluchtig zijn tekst die hem de grote lijnen aangaf waarrond hij gemakkelijk en boeiend, logisch en wetenschappelijk volledig betrouwbaar, zijn helder betoog naar voor bracht. Zijn belezenheid was enorm, zijn geheugen fantastisch, zijn plichtsbesef zeer groot. De Seyn resumeert: "orateur très écouté, diction facile, éclairée, animée, érudition provoquant une légitime admiration, une mémoire tenant du prodigé". (Dictionnaire... p. 471).

7. VERDERE LEVENSLOOP.

In 1899 was Fris dus gepromoveerd tot doctor in de Letteren en Wijsbegeerte; in november 1900 kreeg hij het diploma van archivaris-paleograaf, waarna een carrière van atheneumleraar en hoogleraar hem wacht.

In 1905 treedt hij te Gent in het huwelijk. Hij vestigt zich Terplatenkaai nr. 35.

In 1911 koopt hij een buitenverblijf te Sint-Martens-Latem "Huize Brackenzande". Hij verblijft er geregeld tot in 1914 (P.Haesaerts: St. Martens-Latem pag. 401).

Ongetwijfeld heeft zijn overdadig werken zijn leven, volledig in dienst van de wetenschap, met enkele jaren verkort. Hij overleed schielijk te Elsene op 24 mei 1925, amper 48 jaar oud.

Hij was ridder in de Leopoldsorde (01.02.1920) en houder van het Lint van het Erelegioen (03.05.1924).

8. EEN WANDELPAD, EEN STRAAT, VEEL BOEKEN EN TIJDSCHRIFTARTIKELS.

In 1937 (bij welke gelegenheid ? Op wiens initiatief ?) werd een wandelpad genaamd naar Victor Fris ingehuldigd en ingewandeld. Het pad liep van Ronse naar Geraardsbergen over Vloesbergbos, Oprakel, Nederbrakel, Sint-Martens-Lierde, Deftinge.

In zijn artikel over Victor Fris in zijn boek: "Noemenswaardige mannen en vrouwen uit het rijke verleden van Geraardsbergen" schrijft P. Marcel J. Van Kerckhoven C.J. op pagina 89: "Te Schoten werd zijn naam in een straat nl. **Victor Frislei** vereeuwigd". Deze lei is echter niet genoemd naar de Geraardsbergse historicus-paleograaf maar naar zijn naamgenoot : **Fris Victor Emile Pierre Marcel**, katholiek politicus, geboren te Mechelen op 10.01.1843 en overleden op 11 mei 1913 in het Duitse kuuroord Bad Kissingen. Hij was dr. in de rechten (Leuven 1865), provincieraadslid Antwerpen (1872-1884), volksvertegenwoordiger arrondissement Mechelen (1884-1900), provinciaal senator Antwerpen (1900-1913) (Paul Van Molle: "Het Belgisch Parlement 1894-1972" Antwerpen 1972).

Sinds 1997 heeft Geraardsbergen een **Victor Fris straat**: één van de negen nieuwe straten op de wijk Duitsenbroek (Goeferinge) tussen Oudenaardsestraat en Marktweg.

Maar de beste herinnering aan V. Fris blijft de lectuur van de steeds lezenswaardige **boeken en tijdschriftartikels** van zijn hand.

De volledige lijst van Fris' werken kan men elders vinden (zie de bibliografie: Liber Memorialis).

Buiten de werken die in dit artikel reeds ter sprake kwamen, vermelden we nog speciaal voor wat de **geschiedenis van onze stad** betreft:

- Vlaanderen omstreeks 1530 (Gent 1902) (over Geraardsbergen).
- Geschiedenis van Geraardsbergen (Gent 1911)

(Anastatische herdruk. Tielt 1976).

- Etude sur la chartre de la ville de Grammont, attribuée à l'année 1068.
(Bull. Mij. Geschiedenis en Oudheidkunde, Gent, XIII, 1905).
- Het groot vastenavondfeest te Geraardsbergen (Volkskunde, 18de jg., 1906).
- Twee episodien uit de geschiedenis van Geraardsbergen in de 15de eeuw.
(Handelingen v. d. Mij. Geschiedenis en Oudheidkunde, Gent, XI, 1911).
- De oudstbewaarde stadsrekening van Geraardsbergen 1397-1398.
(Handelingen v.d. Mij. Geschiedenis en Oudheidkunde, Gent, XX, 1912).
- Uittreksels uit de stadsrekeningen van Geraardsbergen van 1475 tot 1658.
(Bull. Mij. Geschiedenis en Oudheidkunde, Gent, XX, 1912).
- Guillebert de Mets (Annales de l'Academie Royale d'archéologie, 1912).

9. TWEE MERKWAARDIGE GESCHRIFTEN VAN FRIS.

1. "T JAAR 30. EEN VOLKSBOEK"

Een overdruk uit het verzamelboek "Vlaamsch België sedert 1830; I", Gent, 1905.

Een uitgave van het Victor De Hoonfonds (een afdeling van het Willemsfonds) bij boekhandel Vuylsteke, Koestraat 15, Gent.

Een keurig uitgegeven boekje, formaat 15 X 23, VIII + 150 pagina's, met 15 illustraties (foto's van schilderijen, fac simile van handschriften).

Het boekje telt drie hoofdstukken:

- I. De regering van koning Willem I
- II. De Belgische Omwenteling.
- III. De stichting van het koninkrijk België.

Fris had zich voorgesteld "een uitgebreid boek aan het tijdperk der geschiedenis van ons vaderland vóór en na 1830" te wijden, maar hij vond het ogenblik nog niet gekomen om 't afdoend boek over 't jaar 30 te schrijven, daar veel officiële stukken zich nog in buitenlandse archieven bevonden. Maar de hoofdlijnen kunnen "zonder gevaar van ver-gissing" nu reeds geschreven worden, volgens het woord vooraf.

2. In 1900 schreef Fris een brochure betiteld: "ADDITIONS ET CORRECTIONS AU RAPPORT DE M. GILLIODTS-VAN SEVEREN SUR LES CHRONIQUES DE FLANDRE"

Gilliodts-Van Severen was rijksarchivaris-bibliothecaris van het rijksarchief in Brugge. Hij was een gezaghebbend historicus die vele belangrijke publicaties op zijn naam had.

Fris had in 1898 in de "Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde" te Gent 3de jg., een studie gepubliceerd: "Ontleding van drie Vlaamsche kronijken". De pas gepromoveerde Fris, 23 jaar oud, durfde het aan een gevestigde en algemeen erkende historicus als de oudere Gilliodts-Van Severen terecht te wijzen. Eigenaardig is het dat deze brochure uitgegeven werd te Geraardsbergen bij de liberale drukker-uitgever E. Van Hauwermeiren.

Gilliodts-Van Severen heeft hierop niet gereageerd.

10. SPEELDE VICTOR FRIS TONEEL ?

Hij was in 1899 zeker lid van de Geraardsbergse toneelmaatschappij "Voor Eer en Kunst"

In juni 1899 had hij pas met grote onderscheiding een doctoraat in de geschiedenis bekomen aan de rijksuniversiteit te Gent. Ik vermoed dat hij reeds als 16-jarige, dus vanaf 1893, lid van deze toneelgroep was geworden. Zijn naam is echter niet te vinden op een rolverdeling. Om rollen in te studeren en op te treden had de ijverige student Fris

hoegenaamd geen tijd. Veel verzet was er niet in deze "**belle-époque**" tijd. Geen bioscoop, geen radio, geen televisie, weinig sportmanifestaties. Er bleef alleen café-bezoek en bijwonen van concerten en toneelvoorstellingen.

In december 1994 kwam een gedeelte van het archief van "Voor Eer en Kunst" aan het licht. Hierin stond een gedicht van Victor Fris, niet gedateerd maar vermoedelijk van december 1899, een "**strijdlied**" als hulde aan de toneelmaatschappij die op 28 november 1899 in Brussel laureaat was geworden van de Nederlandse Toneelwedstrijd.

We laten hier de tekst volgen en nog wat commentaar.

STRIJDLIED VAN "VOOR EER EN KUNST"

Woorden van Victor Fris.

Muziek van Honoré Neyt (in 1898 aangesteld tot leraar aan de stedelijke muziekschool.

I

Wij mannen die met kloeken moed,
Aan 't eedle spel ons wijden;
Wij zijn gedreven door den gloed,
De zucht ons 't onderscheiden.
Maar valt te beurt ons groote gunst,
Voor hooger weten wij te streven;
En zoo is ons tot doek gegeven,
Te Strijden saam voor Eer en Kunst.

II

Wat baat ons, mannen, haat en nijd,
Zoo wij ons doel bereiken;
Wij houden stand met noeste vlijt,
Opdat onz' lauwrēn prijken.
Die aanhoudt werft immer de gunst,
Daarom luid klink' uit alle borsten,
Die al te gaar naar d' eere dorsten,
Wij strijden saam voor Eer en Kunst.

III

Wij zijn het, die het lief en leed,
Van 's menschen lot weergeven;
Gelukkig hij die kunstig weet,
Een rol gansch doen te leven.
Ook is 't den kunstēnars een gunst,
De mengt' kunnen te verroeren;
En haar tot lach en traan te roeren,
In hunnen strijd, voor Eer en Kunst.

IV

Wel bootsen wij op het toneel,
De droefheid, rouw en zuchten;
Maar levenslust, dat 's ons aandeel,
In blijde Vlaamsche kluchten.
Daarin te munten is de gunst,
Die ons tot 'd eere moet geleiden;
En geeft ons kracht om voort te strijden,
Met nieuwen moed, voor Eer en Kunst.

28 november 1899: "Voor Eer en Kunst" laureaat van de Nederlandse Toneelwedstrijd te Brussel.

Voor "**Eer en Kunst**" : toneelgroep in 1808 afgescheurd van de eeuwenoude "Sint Pietersgilde" of "Thaboristen na een niet aanvaarde motie nopens programma en strekking. (vandaar de volknaam "motionisten" of "mozers".

Eind 19de eeuw ging "voor Eer en Kunst" de liberale kant op en recruteerde leden, spelers en sponsors in vrijzinnige middens. Zo was advocaat **Jules Rens** (1856-1945) volksvertegenwoordiger en stichter (1890) van de "Nouvelle Association libérale" (radicale liberalen) voorzitter van "voor Eer en Kunst" van 1900 tot 1910, als opvolger van sigarenfabrikant **Adam Van Wijmeersch**.

Grote poëtische waarde heeft dit strijdlied niet. Het heeft alleen maar documentaire waarde schrijft **Albert Schrever** terecht in zijn artikel "Gedicht van historicus Victor Fris" ("De Heemschutter" 95 -134. pag. 12).

11. DOCUMENTATIE

- R. De Herdt en J. Van Nieuwenhuyze: "Historie op perkament"
Stadsarchief Gent, 1988.
- Eug. De Seyn: Dictionnaire biographique des sciences , des lettres et des arts
en Belgique (Bruxelles 1936) tome I, pag.471.
- H. Van Werveke in: "Liber memorialis" van de Rijksuniversiteit Gent, 1913-1960, I
pag. 198-201.
- Victor Fris: in "Bulletin de la Societé d'histoire et d' archeologie de Gand"
33me année, 1925, p. 27-32.
- "In mémoriam Victor Fris" in "Gand artistique", 26.05.1925.
- G. Van den Gheyn: "Notice sur Victor Fris" in "Annales et Bulletin de l' académie
Royale d'archeologie de Belgique", 1926.
- Jaarboeken van het Willemsfonds, 1904 t.e.m. 1914.
- Walter Prevemir: in "Encyclopedie van de Vlaamse Beweging" deel I
(Tielt, 1973), p. 541.
- Joos Florquin: "Ten huize van" deel 6 (Leuven 1971) pag. 285.
"Ten huize van" deel 7 (Leuven 1972) pag. 152.
- A. Schrever: in "De Heemschutter" 95-134 pag.11-13.

Gaston IMBO.